

orðaskifti

Vit mugu sjálvi finna politiska heildarloysn

Hetta er ivaleyst einasti hátturin at fáa donsku stjórnina at lurta eftir føroyingum. Og hetta er einasti háttur at sleppa undan at verða stýrdur av tí einføldu heimsmyndini hjá búskaparfrøðini skrivar Høgni Hoydal í greini. Hann var við til fyrilesturinn hjá Paldam í Nóatúni og heldur, at hann var áhugaverdur. Ikki tí at nakað nýskapandi kom á borðið, men her vóru grundgevingarnar lagdar fram fyri teimum krøvum og kreppuloysnum, sum bæði IMF, danskir embætismenn, serfrøðingar og danska stjórnin hava hildið seg til mótvegis Føroyum.

Niðanfyri verður ein samandráttur gjørdur av fyrilestrinum hjá Paldam, og funnist verður at grundarlagnum undir búskaparfrøðini, sum hann umboðar

Fríggjadagin 17. mars helt danski búskaparfrøðingurin Martin Paldam fyrilestur í Nóatúni um politiskan búskap innan fiskivinnu.

Paldam er ikki hvør sum helst. Hann er kendur innan altjóða búskaparfrøði og hevur m.a. verið ráðgevi hjá Heimsbankanum og øðrum stovnum, ið fáast við menningarland og búskaparligar kreppur.

Hugsunarhátturin og niðurstøðurnar hjá Paldam eru verðar at geva gætur. Ikki tí at nakað serliga nýskapandi kom fram, men tí at Paldam umboðar tann hugsunarháttin, ið er ráðandi á øllum teimum stovnum, sum leggja altjóða búskaparpolitikk til rættis. Og hann umboðar hugsunarháttin hjá

teimum mongu serfrøðinganevndum, sum við góðkenning frá donsku stjórnini taka tær politisku avgerðirnar um føroyskan búskapar- og fiskivinnupolitikk í framtíðini.

Fiskivinnan og skráðlini

Evnið í fyrilestrinum hjá Martin Paldam var »Politiskur búskapur innan fiskivinnu«. Og niðurstøðan um gongdina í fiskivinnuni um allan heim seinastu øldina var púra greið: Tað hevur gingið av hundanum til! Nærum allir stovnar eru vorðnir niðurfiskaðir, og hjá fiskivinnusamfeløgum hevur hetta sjálvsagt ført til afturvendandi búskaparligt skráðl, eins og í Føroyum nú. Ringasta dømi er ivaleyst New Foundland, sum triggjar ferðir í 50 ár hevur verið í djúpari kreppu – hóast tað hevur havt ræði á einum av heimsins ríkastu havøkjum.

Men hvussu ber tað til, at skráðlini endurtaka seg við jøvnum millumbilum?



Tað stóra umskiftið

Paldam leggur dent á, at eitt søguligt umskifti er far-

ið fram innan búskapin í fiskivinnuni. Fyrr var fiskurinn í havinum eitt frítt til-

feingi, og hann hevði tað virðið, sum tað kostaði at fáa hann upp úr havinum. Men so hvørt sum fiskur gerst ein handilsværa í altjóða marknaðarbúskapinum og meira verður fiskað, so gerst fiskur ein rávøra, sum trot er á. Harvið fær fiskurinn eitt nógv størri virði enn tað sum tað kostar at fáa hann upp úr havinum. Hetta eyka virðið á fiskinum rópa búskaparfrøðingar fyrri tilfeingisrenta (á donskum: ressource-rente).

Tá hetta umskiftið í fiskivinnubúskapinum er farið fram, byrjar sjálvsagt eitt stríð um at fáa fatur á so nógvum fiski sum gjørligt, so skjótt sum gjørligt – til tess at ognar sær rentuna av fiskatilfeinginum. Hetta er einki øðrvísi enn jagstráin eftir gulli, olju ella øðrum rávørum, sum vit kenna óteljandi dømi um í heimsbúskapinum seinastu 2-300 árin.

Ringrásin

Paldam vísir á, at sum heild er prísurin á fiski bert øktur og øktur seinastu øld-

ina og onga aðrastaðni er produktiviteturin øktur so nógv sum í fiskivinnuni. Sambært Paldam hevur fiskivinnan í miðal økt produktiviteturin við 5% um árið – og tað er meira enn nakar annar »búskaparsektorur« í Heiminum. (Tað hevði verið áhugavert at rokna út, hvussu nógv produktiviteturin er øktur í føroysku fiskivinnuni – serliga síðani fiskimarkið varð flutt út í 1977)

Orsøkin til hetta, sigur Paldam, er at fiskivinnan er tengd saman í eina serliga búskaparliga ringrás:

- í hardaganum um tilfeingisrentuna verður kapaciteturin øktur og øktur
- tað verður dýrari og dýrari at fígga økta kapacitetin (t.v.s. at gjalda driftina, avgjöld og rentur)
- veiðitrystið verður økt
- at enda eru stovnarir niðurfiskaðir
- alt skramblar saman
- aftaná skráðlið endurtøkur gongdin seg: Antin eftir nýggjum fiskastovnum ella um troysttir stovnar



Millum áhoyrarnar John Petersen, Henrik Old, Bjarti Mohr og Ólavur Christiansen. Mynd jan



Óli Breckmann, fólkaatingmaður og Arne Poulsen, skrivari í Føroya Arbeidsgevarafelag vóru millum áhoyrarnar. Mynd jan